

Handläggare

Roland Palm
Tfn: 08-508 30108

Diarienummer

30-1277/08

Datum

2008-10-16

Sidnummer

I (8)

KNs sammanträde

2008-10-28

Ärendenummer

7

SVAR PÅ SKRIVELSE BETRÄFFANDE STADENS ORGANISTORGANISATION

Förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden godkänner förvaltningens redovisning.

Mats Larsson,
förvaltningschef

UTLÅTANDE

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av förvaltningschefens stab.

Bakgrund

Uppdraget

En enig kyrkogårdsnämnd gav vid sammanträdet den 22 april 2008 förvaltningen uppdrag att återkomma till nämnden med en redovisning av organisternas medverkan vid begravningsceremonier. Uppdraget innebar att beskriva verksamhetens omfattning och kostnader samt att redovisa vilka alternativ som står till buds för allmänheten om staden inte längre skulle tillhandahålla musik vid begravningsceremonier. Nämndens skrivelse bifogas (bilaga 1).

/1

Nämndens uppdrag gavs med anledning av att BDO Consulting Group AB i den av stadsledningskontoret beställda rapporten *Genomlysning av kyrkogårdsnämnden* påpekat att begravningslagen inte anger att organist ingår i de tjänster som begravningshuvudmannen utan kostnad måste tillhandahålla dödsboet (Begravningslagen 9 kap 6§).

Historik

För att kunna ge en bakgrund till de alternativ som förvaltningen anser stå till buds för att tillhandahålla musik vid begravningsceremonier vill förvaltningen först sätta in organistorganisationen och kyrkogårdsnämndens verksamhet i sitt historiska sammanhang.

Kyrkogårdsnämndens representation

Stockholms stad övertog ansvaret för begravningsverksamheten från stadens innerstadsförsamlingar den 1 januari 1887. I en kunglig förordning från 29 april 1886 anges att verksamheten ska ledas av en kyrkogårdsnämnd med fyra ledamöter utsedda av stadsfullmäktige och fyra av de territoriella församlingarna i staden med lika många suppleanter. Nämnden skulle enligt förordningen vårda och förvalta stadens kyrkogårdar och allt "hvad dertill hörer äfven som ... gravkapell".

Genom en ny kunglig förordning från den 16 maj 1924 ändrades fördelningen mellan kyrkliga och kommunala ledamöter i nämnden. Från detta datum skulle endast en av nämndens ledamöter vara utsedd av Stockholms domkapitel. Denna ordning behölls till år 1975. Från detta datum har alla ledamöter utsetts av stadsfullmäktige. Regeringen förnyade uppdraget att vara huvudman för begravningsverksamheten 1999 efter framställan från staden.

Begravningsverksamhetens finansiering

Fram till år 2000 finansierades begravningsverksamheten i Stockholms stad med kommunalskatt och avgifter för utförda tjänster. Det kommunala ansvaret innebar att kyrkoskatten i stadens församlingar kunde sänkas i motsvarande grad. När stadens areal utvidgades och kom att omfatta fler territoriella församlingar med egna kyrkogårdar uppstod ett finansiellt problem. Invånarna i dessa församlingar betalade dels kommunalskatt för begravningsverksamheten i staden dels kyrkoskatt för begravningsverksamheten i församlingen. Denna dubbelbeskattning löstes först genom att de i staden nya församlingarna fick ett driftbidrag för begravningsverksamheten och därefter genom att staden tog över begravningsverksamheten från församlingarna.

I Stockholm fick alla - oavsett om de var medlemmar av Svenska kyrkan eller inte - fick betala för begravningsverksamheten via kommunalskatten. I övriga Sverige betalades begravningsverksamheten via kyrkoskatten. Från mitten av 1950-talet fick de som inte var medlemmar i Svenska kyrkan betala en så kallad dissenterskatt till Svenska kyrkan. Dissenterskatten var 25 % av den totala kyrkoskatten och var avsedd att endast bekosta begravningsverksamheten inom Svenska kyrkan.

Från den 1 januari år 2000 då stat och kyrka nära separerades från varandra finansieras begravningsverksamheten genom en begravningsavgift. Avgiftens storlek har i Stockholm minskat från 9 öre år 2000 till nuvarande 7 öre per skattekrona. Avgiften har räknats fram utifrån den verksamhet som kyrkogårdsförvaltningen av hävd och tradition faktiskt utför.

Begravningsverksamheten i Stockholm före och efter relationsändringen

Relationsändringen mellan kyrka och stat har inte inneburit någon förändring av den tidigare "arbetsfördelningen" mellan staden och stadens församlingar. Staden svarar därför även efter år 2000 - både verksamhets- och kostnadsmissigt - för saker som enligt begravningslagen skulle tillhöra församlingsverksamheten inom Svenska kyrkans församlingar. Staden finansierar dessutom inom begravningsavgiftens ram motsvarande saker för dem som inte är medlemmar i

Svenska kyrkan. I Stockholm är ungefär 60 % av befolkningen medlemmar i Svenska kyrkan. Det synsättet som gällde när verksamheten finansierades via kommunalskatten har bibehållits. Alla stockholmare betalar begravningsavgift och alla ska därför erbjudas samma serviceutbud i stadens kapell oavsett trosuppfattning och tillhörighet till någon religiös inriktning.

Vad har före relationsändringen ingått i stadens begravningsverksamhet

Av hävd och tradition har stadens kyrkogårdsförvaltning tagit ansvar för allt som har med begravningsverksamhet att göra. Någon bodelning mellan vad som egentligen var att betrakta som kyrklig verksamhet och vad som var förvaltning av kyrkogårdar har inte gjorts. Svenska kyrkan kunde genom sin representation i kyrkogårdsnämnden direkt påverka verksamheten ända fram till mitten av 1970-talet. Därför har staden byggt ett stort antal kapell och utrustat dem för att primärt användas för begravningsceremonier enligt Svenska kyrkans ritual. En naturlig del i detta har också varit att förse kapellen med orglar och skapa en organistorganisation. Detta har skett inom kommunallagens ramar och legat inom vad den kommunala självbestämmanderätten kunnat besluta om. Till stor del har dessa beslut också inneburit att stadens församlingar därigenom kunnat utdebitera en lägre kyrkoskatt. För stadens invånare har det inte inneburit någon ökad beskattning totalt att staden och inte församlingarna tagit detta ansvar.

Såväl begravningskapell, vaktmästare som organister och tidigare även officianter utanför Svenska kyrkan har av staden uppfattats ingå i det som staden skulle ha ansvar för. På senare tid har dock en klar kostnadsfördelning gjorts mellan staden och församlingarna eller Stockholms stift om sådant som var direkt religiösa attribut (röckliner, psalmböcker mm). I dessa fall har Svenska kyrkan numer fullt verksamhets- och kostnadsansvar.

Begravningsverksamheten före år 2000 i Svenska kyrkans församlingar

Fram till år 2000 var begravningsverksamheten i övriga Sverige (förutom Tranås kommun) snarast en integrerad del i Svenska kyrkans verksamhet. Inom Svenska kyrkans församlingar fanns inte någon gränsdragning mellan vad som var religiös verksamhet och vad som var "begravningsverksamhet".

Begravningslagstiftningen

Den i dag gällande begravningslagstiftningen bygger i allt väsentligt på de lagar som tillkom under den tid då hela begravningsverksamheten var integrerad inom Svenska kyrkans totala verksamhet. Förändringen av begravningslagen i samband med relationsändringen mellan kyrka och stat har, som förvaltningen ser det, därför inte fullt ut tagit hänsyn till den faktiska uppdelningen av ansvar mellan församlingar och stad i Stockholm.

Förvaltningens synpunkter

Antal organister

Organistorganisationen inom Stockholms kyrkogårdsförvaltning består av 12 ordinarie organister och för närvarande 11 vikarier. En av de ordinarie organisterna är tillika musikalisk samordnare. Organisterna är tillsvidareanställda med ett särskilt kollektivavtal som reglerar deras tjänstgöringsskyldighet.

De ordinarie organisterna ansvarar en vecka i taget för organistverksamheten inom ett av sex kapell (eller grupp av kapell) i ett löpande schema. Det innebär att de varannan vecka har ansvar verksamheten i något av de sex kapellen (kapellgrupperna). Om den organist som har ansvar för en veckas spelningar i ett kapell av någon anledning inte kan spela ser den organisten till att en vikarie kallas in.

Kostnad för organister

Organisternas ersättning baseras dels på deras ansvarsveckor dels på hur många förrättningar de spelar på under veckan. De får också ersättning för väntetiden mellan förrättningar som inte ligger tidsmässigt i direkt anslutning till varandra.

Under 2007 hade förvaltningen en total kostnad på 2 682 000 kr för organistorganisationen. Summan omfattar förutom lönekostnader även kostnader för nyinköp av noter och underhåll av orglar. Den genomsnittliga kostnaden per speltillfälle var 929 kr. Prognosen för 2008 är att verksamheten oförändrat kostar ca 2,7 mkr.

Verksamhetens omfattning

Organisterna har spelat på 2 888 ceremonier av de 2 947 som hölls i stadens kapell under 2007. 21 ceremonier hölls i kapell där förvaltningen inte har organister. Det innebär att de spelat på 98% av alla ceremonier. I förvaltningens statistik finns ingen uppdelning mellan ceremonier enligt Svenska kyrkans ordning och övriga ceremonier.

Vad säger lagen?

Begravningsavgiften

I samband med relationsändringen mellan kyrka och stat år 2000 slopades den tidigare kyrkoskatten och en kyrkoavgift infördes för alla tillhöriga Svenska kyrkan samt en särskild begravningsavgift för alla skattskyldiga.

Vad är begravningsverksamhet

I lagens förarbeten står det:

Med begravningsverksamhet avses de olika åtgärder som har direkt samband med förvaltningen av de allmänna begravningsplatserna.

- - -

Enligt regeringens mening finns det inte något i förslaget till ändringar i begravningslagen som utgör hinder för en huvudman att – inom ramen för sin generella kompetens – även utföra andra uppgifter än dem som kan anses ingå i begravningsverksamheten. Finansieringen av sådana uppgifter får därvid ske på annat sätt än genom den obligatoriska begravningsavgiften ... Det ligger även i sakens natur att utförandet av de olika uppgifter som ingår i begravningsverksamheten kan variera något till omfattning och standard mellan olika huvudmän. Regeringens förslag är inte avsett att utgöra hinder för sådana lokalt förankrade lösningar.

Vad ska bekostas av begravningsavgiften

I begravningslagen infördes år 1999 en paragraf som reglerar vilka tjänster som den som förvaltar en allmän begravningsplats (9 kap §§ 6 och 7) ska tillhandhålla utan kostnad för dödsboet.

Paragrafen infördes för att hos Svenska kyrkans huvudmän reglera vad som ingår i begravningsverksamheten och ska bekostas av begravningsavgiften och vad som ingår i församlingsverksamheten och som ska bekostas av kyrkoavgiften. Förvaltningen anser att paragrafen därför inte fullt ut tar hänsyn till de förhållanden som gällde vid relationsändringen 2000 i Stockholms stad. Gränsdragningen mellan den begravningsverksamhet som staden svarade för och den församlingsverksamhet som stadens församlingar svarade för var i praktiken annorlunda än den som kom att lagstadgas. Staden hade inom begravningsverksamheten ett större ansvar för lokaler för begravningsceremonier och för

organister och vaktmästare (kapellvärdar) än vad som kom att ingå i de tjänster som skulle bekostas av begravningsavgiften enligt den nya lagen.

Varken begravningslagen eller begravningsförordningen anger dock exakt vad som ingår i det totala uppdrag som ska bekostas av begravningsavgiften.

I uppräknningen av tjänster ingår bland annat inte att tillhandahålla lokaler för begravningsceremonier i allmänhet (enligt Svenska kyrkans ordning). Inte heller att utrusta dessa lokaler med till exempel ljus och blommor. Att tillhandahålla sådana lokaler för begravningar är en naturlig uppgift för huvudmännen inom Svenska kyrkan. Detta har därför inte behövt uttryckas explicit i lagen men framgår av skrivningarna i lagens förarbeten (SOU 1999:) Inte heller har lagstiftarna ansett det vara behövligt att i begravningslagen reglera vilka tjänster som Svenska kyrkan tillhandahåller vid en begravningsgudstjänst. Detta framgår däremot av t ex Kyrkoordningen, Kyrkolagen och Kyrkohandboken. Rent generellt kan man i detta sammanhang säga att det verksamhetsmässigt inte är så viktigt för den enskilda församlingen var gränsen går mellan vad som är religiös verksamhet/församlingsverksamhet och vad som är begravningsverksamhet. Det gör inget då det är samma juridiska person som utför båda verksamheterna. Huvudmannen är dock skyldig att upprätta en korrekt ekonomisk redovisning för begravningsverksamheten så att den tydligt kan särskiljas från församlingens övriga verksamhet. Kostnadsfördelning mellan verksamheterna görs i efterhand.

Församlingsförbundet har tillsammans med Svenska kyrkans redovisningskommitté, (KRED) utarbetat en modell för denna så kallade särkostnadsredovisning. För församlingarna är det av yttersta vikt att begravningsavgiften inte till någon del finansierar den kyrkliga verksamheten.

Eftersom staden och stadens församlingar har olika roller i samband med begravningar är denna särkostnadsredovisning inte fullt aktuell i Stockholm.

Lokal för begravningsverksamheten

I lagens förarbeten har regeringen angivit sin syn på vilka lokaler som ska anses ingå i begravningsverksamheten.

Enligt regeringens mening bör begravningshuvudmännen ha det grundläggande ansvaret för att en neutral ceremonilokal med god standard utan kostnad för dödsboet kan erbjudas alla – även dem som tillhör Svenska kyrkan – som önskar utnyttja den. Den som emellertid önskar en begravningsceremoni i en särskild lokal som hans eller hennes trossamfund erbjuder bör däremot själv stå för denna kostnad. Det torde normalt ingå i en församlings verksamhet att kostnadsfritt tillhandahålla kyrkolokal för en gudstjänst som avser någon som tillhör församlingen. Kostnaden för församlingskyrkan bör därför vid begravningsgudstjänster som avser dem som tillhörde Svenska kyrkan täckas av kyrkoavgiften. Motsvarande bör gälla när de som tillhör något annat trossamfund använder detta trossamfunds lokaler vid en begravning.

Det uttrycks också på följande sätt:

På många begravningsplatser finns ett begravningskapell eller en liknande lokal med en inredning utan tydliga religiösa symboler. Dessa lokaler kan brukas för begravningsceremonier för alla människor oavsett trostillhörighet. De bör därför få användas utan kostnad för dödsboet vid en begravning av någon som var folkbokförd inom huvudmannens förvaltningsområde. Kostnaden för en sådan lokal bör ingå i huvudmannens kostnader för begravningsverksamheten och finansieras via begravningsavgiften.

Begravningslagen och dess förarbeten ger som framgår av ovanstående citat inte klart besked om hur de kapell som uppförts på stadens begravningsplatser ska uppfattas. Är dessa kapell att anse som ”en neutral ceremonilokal med god standard” eller motsvarar de mer en ”församlingskyrka som används för begravningsgudstjänst”? I praktiken fungerar många av stadens kapell som församlingskyrkor när begravningsgudstjänsten hålls enligt Svenska kyrkans ordning. De har motsvarande inredning, utrustning och bemanning.

Särkostnadsredovisningen

Enligt församlingsförbundets modell för särkostnadsredovisning är grundregeln att det endast är lokaler som erbjuds utan religiösa symboler och där samsyn råder mellan begravningsombudet och huvudmannen som kostnaderna för begravningskapellet får belasta begravningsverksamheten. I de fall en begravningsgudstjänst hålls enligt Svenska kyrkans ordning, med präst, kyrkomusiker och vaktmästare, är deras medverkan i gudstjänsten enligt församlingsförbundets modell en kostnad för den kyrkliga verksamheten.

Vid en strikt tolkning enligt denna princip skulle alltså staden med begravningsavgiften inte kunna finansiera begravningskapell med religiösa symboler och som används för ceremonier enligt Svenska kyrkans ordning med kapellvärdar och organister.

Det torde normalt ingå i en församlings verksamhet att kostnadsfritt tillhandahålla kyrkolokal för en begravningsgudstjänst som avser någon som tillhör församlingen. Kostnader för församlingskyrkan ska vid begravningsgudstjänster som avser dem som tillhör Svenska kyrkan täckas av kyrkoavgiften.

Inomkyrklig clearing

När de anhöriga väljer att ha begravningsgudstjänst i en annan församlings kyrka än hemförsamlingen finns ett inomkyrkligt clearingsystem. Ersättningen utbetalas bara mellan församlingar.

Den inomkyrkliga clearingen anger det belopp med vilket den församling som den avlidne tillhörde ska ersätta den församling där begravningsgudstjänsten har skett. Följande delposter anges för:

Kyrkomusiker 500 kronor

Lokalupplåtelse 1 400 kronor

Rätt till ersättning föreligger bara om församlingen har haft kostnader för någon av de angivna posterna. I summan för lokalupplåtelse ingår även kostnad för vaktmästare.

Möjliga alternativ till anordnade av musik vid begravningsceremonier

Förvaltningen har tittat på ett antal olika alternativ till hur musik ska kunna tillhandahållas i stadens kapell. För alternativen anges dels vem som ska ansvara för verksamheten och dels hur verksamheten ska finansieras.

1 Organisterna blir kvar i förvaltningen

a och finansieras inom kyrkogårdsnämndens budget

Staden behåller även fortsättningsvis organistorganisationen. Kostnaden räknas in i det underlag som begravningsavgiften för stockholmare grundas på.

b och finansieras genom en anslutning till den kyrkliga clearingen och avgifter från icke kyrkoanslutna

Staden behåller även fortsättningsvis organistorganisationen. Musik vid förrättningar enligt Svenska kyrkans ritual faktureras den avlidnes hemförsamling. Eventuellt kan det ske inom den inomkyrkliga clearingens ram. Avgift tas ut enligt taxa av dem som inte är medlemmar i Svenska kyrkan.

c verksamheten avgiftsfinansieras helt och betalas av dödsbona.

Staden behåller en organistorganisation som successivt anpassas till dödsbonas efterfrågan. De som vill ha musik vid ceremonier får vid beställning av ceremonilokal också beställa organist. Kyrkoanslutna får begära ersättning från sin församling.

2 Organistverksamheten avvecklas i förvaltningen och ansvaret överförs till

a stadens församlingar

Den avlidnes hemförsamling står helt för kyrkomusiken vid begravningsgudstjänst enligt Svenska kyrkans ordning i stadens kapell. Både officiant och organist skickas ut från hemförsamlingen. Icke kyrkoanslutna får ordna med egen musik.

b de enskilda dödsbona alternativt begravningsbyråerna

De anhöriga får själva eller tillsammans med begravningsbyråerna ordna med musik vid begravningsceremonin. Kyrkoanslutna får begära ersättning från sin församling.

Avslutande kommentarer

Det är helt klart att lagen inte tar upp musik vid begravningsceremoni i de tjänster som en begravningshuvudman utan kostnad ska erbjuda dödsboet. Det är också helt klart att musiken vid begravningsceremonin enligt Svenska kyrkans ordning är ett ansvar för Svenska kyrkans församlingsverksamhet och att denna tjänst inte ingår i den del av begravningsverksamheten som ska bekostas av begravningsavgiften. Detta var något som man behövde stadfästa vid relationsförändringen mellan kyrka och stat för att reglera vad som var församlingsverksamhet och vad som var begravningsverksamhet hos de kyrkliga huvudmännen för begravningsverksamheten. Det är också helt klart att man vid lagöversynen inte beaktade att det var skillnader i den praktiska hanteringen av musik vid begravningsceremonier i Stockholm och på de ställen där Svenska kyrkans församlingar och samfundigheter var huvudmän.

Förvaltningen har tagit upp dessa två konstateranden med *Svenska kyrkans Församlingsförbund*. Gemensamt har Församlingsförbundet och förvaltningen konstaterat att det skulle finnas ett lagligt stöd för att kräva att Svenska kyrkans församlingar tar över organistverksamheten. Men Församlingsförbundet och förvaltningen är också överens om att det borde finnas möjlighet att - mot bakgrund av det borgerliga huvudmannaskapet - göra en mer pragmatisk tillämpning av lagen. Fågan är alltså betydligt mer komplex än vad den strikt juridiska tolkningen ger vid handen. En förändring av dagens ansvarsfördelning är snarast en fråga om vilken service som staden som borgerlig huvudman vill ge sina medborgare - oavsett om de är kyrkotillhöriga eller inte.

Vid en presentation av frågan för *begravningsbyråbranschens* representanter på den så kallade BESK-gruppen framförde branschen att den ordning som under sekler vuxit fram i Stockholm för musik vid begravningsceremonier fungerar väl. Vidare framfördes att en förändring skulle vara till nackdel för företagsamheten och rimma illa med stadens ambition att ha ett gott företagsklimat. En ändring skulle medföra ett merarbete för byråerna och risk för att tiden

mellan dödsfall och ceremoni ytterligare skulle öka. Begravningsbyråbranschens representanter trodde också att Svenska kyrkan då skulle överföra fler ceremonier för kyrkotillhöriga från stadens kapell till de egna församlingskyrkorna.

Att Svenska kyrkan skulle agera på detta sätt om staden inte fortsatte med sin organistverksamhet verifierades i det samtal som förvaltningen haft med representanter för *Stockholms stift*. Kontakterna med de sörjande i samband med begravningsceremonier är en viktig pastoral uppgift för församlingarna. Församlingarna skulle därför ännu mer aktivt arbeta för att begravningsceremonin hölls i församlingskyrkan. Stiftets representanter ansåg att det vid de ceremonier enligt Svenska kyrkans ordning som de anhöriga ändå ville ha i stadens kapell vore bäst att hemförsamlingen ställer upp med både officiant och organist. Någon form av clearingsystem trodde de inte på.

Förvaltningen vill slutligen påpeka att förändringar som innebär att begravningsceremonier i stället för att hållas i stadens krematoriekapell hålls i andra lokaler skulle innebära att förvaltningens kostnader för transporter skulle öka. En kisttransport från kyrka till krematorium eller begravningsplats ersätts för närvarande med 1 643 respektive 2 173 kronor beroende på ceremonilokalens utformning (om det behövs mer eller mindre än fyra personer för att bära ut kistan).

Förvaltningens förslag

Förvaltningens föreslår att nämnden godkänner redogörelsen i detta tjänsteutlåtande.

Samråd med de fackliga organisationerna har ägt rum 2008-10-16.

Bilagor

Bilaga 1: Uppdrag från kyrkogårdsnämnden